

דברי ישרים

פרשת השבוע לעירי העאן

גליון תל"ז 437

ערוך ע"י ישראל שלום דבורץ
בהוצאת מכון דברי יושר

פרשת משפטים תשפ"ה

בנה בכפר תיבה

תמצית דברי הפרשה בשילוב פירושים ודרושים

לדים וקרובים?

פרשת השבוע נקראת ג"ן המצוות, על שם חמשים ושלש המצוות המפורטות בה, לא נצליח להפריט את כלם במאמר זה אך נשתדל להזכיר את רבן ופירט יותר את המצוות הרבות העוסקות בעניינים שבין אדם לחברו, דיני ממונות וניזקין.

הפרשה נפתחת בדיני שקרורו של עבד עברי, כדי שנוזכר שעד לא מזמן עבדים היינו במצרים ועל פן התורה מצוה אותנו לנהוג בכבוד בעבד ובאמה עבריים, ולשלוטם חפשי בשנה השביעית, והקדימה התורה מצוה זו לכל שאר דיני הממונות המפורשים בפרשה, ולמדנו להעדיף תמיד את המשא ומתן והמסקנה עם אחינו מבני ישראל.

התורה מפרשת את דינו של העבד שאינו רוצה לצאת לחפשי, אשר רוצים את אָנּוּ להזכירו את היעוד האמתי של יהודי בעולם הזה - להיות עבד למלך מלכי המלכים הקדוש ברון הוא, ולא עבד לעבדים.

נלמד את דיני אמה עבריה אשר אביה מכרה, על הקונה לזכור שאמה זו בת ישראל היא, ועליו לכבדה כבוד הראוי לה, ועל פן לאחר שש שנים או בהגיעה לגיל שתים עשרה עליו לשחררה אם לא ישאנה לאשה או ישיאנה לבנו.

הפרשה ממשיכה בפרוט דיני אדם המזיק את גופו של האולת, בתשעה מקרים.

א. ההורג וישראל במזיד - חוב מיתה.
ב. ההורג וישראל בשגגה - חוב גלות בעיר מקלט.

ג. המכה אביו או אמו ופצע אותם - חוב מיתה.

ד. הגונב נפש מישראל - חוב מיתה.

ה. המקלל את אביו או את אמו - חוב מיתה.

ו. המכה את חברו ונכרם לו חבלה או צער חוב חמשה סוגי תשלומים, לעתים את כלם ולפעמים רק את חלקם, התשלומים הם עבור נזק, צער, הוצאות רפוי, שבת - דמי בטול מלאכתו, ודמי בשתו.

ז. המכה את עבדו הפנימי, ומת העבד מיד - חוב מיתה. אך אם מת העבד רק לאחר מספר ימים, פטור האדון.
ח. אדם המכה אפילו בשוגג אשה מעבדת, כגון במהלך קטטה עם אדם אחר, ובגלל המכה נולד ילד מת, עליו לשלם קנס. ובמקרה שגם האשה נזקקה, ישלם המכה קדיו המכה את חברו.

ט. המכה את עבדו הפנימי, עד שאבד העבד את אחד מאבריו, יצא העבד לחפשי.

לאחר שפרטה התורה דיני אדם המזיק אדם, מפרטת התורה דיני שור המזיק אדם, אם הרג את האדם - הרג השור, ואם השור מועד שקבר הרג שלש פעמים, גם בעליו ישלם תשלום הנקרא כפר, ואם השור רק הזיק את האדם, יקבל הנזק תשלום עבור הנזק.

התורה ממשיכה להפריט את דיני ניזקין כגון שמונו של אדם שהזיק את ממונו של האולת, שהמכה המשתף שלהם שזרקה להזיק ושמינתם מטלת על בעליהם, וכן את דיני אדם הגונב ממונו.

א. החופר בור ברשות הרבים ונפל לתוכו שור או חמור ונזק.

ב. שור תם שלא נגח שלש פעמים, שנגח שור אחר, יקבל בעל השור הנזק תשלום על סך מחצית הנזק ולא יותר משווי של השור המזיק, לדגמא, אם ערכו של השור המזיק הוא חמשים שקלים, והנזק שהוא גרם מערך במאה וארבעים שקלים, ערכו של "חצי הנזק" הוא שבעים שקלים, אך הנזק יקבל רק חמשים שקלים כי זה שווי של השור המזיק, דין זה הוא רק בשור תם ולא בשור מועד.

אם השור מועד, כלומר שנגח בפעם

השלישית, ישלם בעליו את מלוא הנזק. ג. הגונב שור או כבש ושחטו או מכרו, ישלם הגנב פי חמש מדמי השור ופי ארבע מדמי השה, תשלומים אלו נקראים "תשלומי ארבעה וחמשה".

ד. דין "בא במחתרת", גנב הנכנס לבית לגנב כאשר יש שם אנשים ונכר הדבר שאם יתנגדו לו הוא מסגל להרוג, מתיכה התורה להרגו כדי להנצל, ולא רק אם בא להרוג מתר להשפיע עליו ולהרגו, אלא כל אחד המציק לזולתו מתר למנוע את ההצקה על ידי השבה למציק באותה מוטבע, ולא כדי שתפתח מריבה ומחלוקת גדולה מפני אלא רק כדי למנוע את המושך ההצקות והנזקים.

ה. דין "תשלומי כפל", אדם שהוכח שהוא גנב, ישלם על גנבתו פי שנים משווי החפץ.

ו. אם בהמתו של אדם הזיקה על ידי שאקלה מזון של אחר, ישלם בעל הבמה את מה שהזיקה בהמתו.

ז. אדם שהדליק אש ברשותו ולא השגיח עליה והאש התפשטה והזיקה, ישלם המבעיר את מלא סכום הנזק.

בהמשך, מפרטת התורה את דיני ארבעת השומרים, שומר חנם ושומר שכר, שוכר ושואל.

נקרא גם על דיני מפתח ומכשפה והאסור לחיות חיים של בני אדם עם בהמה, וכן אסור הקרבת קרבן לעבודה זרה והענש הפורן בקרבן.

התורה מזכירה ומזהירה על היחס הנדרש מאתנו אל הגר ועל הזהירות הגדולה המטלת עלינו מלצער אלמנה ויתום בנוסף לאסור הפלילי לצער יהודי.

נקרא על מצוה גדולה וחשובה של הלואה כסף ליהודי הנצרך ועל הדינים והציוויים הפורכים בה, כגון שלא לתבוע ממנו את הכסף בהחזקה אפילו שהגיע זמן הפירעון, ולא לקחת רוח על ההלואה - רבית ונשך.

נלמד גם על כך שלמלנה מתר לקחת משכונ מהלונה ובמקרים מסוימים מצוה המלנה להחזיר את המשכונ ללנה בשעות ובזמנים שהוא זקוק לו לצורך נהיל חיו התקנינים,

